

A black and white photograph of two men in suits. The man in the foreground is seen from the back and side, looking towards the right. He is wearing a light-colored, textured suit jacket and holding a briefcase. The man in the background is standing and looking towards the camera. He is wearing a dark suit, a white shirt, and a dark tie. The background is dark and indistinct.

AD VAN DENDEREN

& Hans Aarsman

'Ik weet wat jullie bindt', zei Margalith Kleijwegt, de vrouw van Ad van Denderen. We zitten met zijn drieën tegen elkaar aangedrukt op een houten bankje voor de deur, hun deur. Zonnetje, glaasje wijn. Het is de dag na koninginndag, de vuilnisophaaldienst is niet helemaal toevallig op koninginndag in staking gegaan. Alle straten een ravage, behalve de straat waar wij op het bankje zitten.

'Ad blijft altijd zo rustig, hij is de rots in de branding op de momenten dat je het niet meer weet.'

Ik ging het niet ontkennen.

'Of denk je dat het anders is, Ad?'

Om de lippen van Ad speelde een klein glimlachje.

We kennen elkaar sinds hij me in 2000 vroeg een blik te werpen op een stapel foto's die hij net had afgedrukt. Het ging om kleine zwart-wit printjes, half zo groot als ansichtkaarten. Honderden waren het er. Op de foto's stonden economische vluchtelingen. Geboren in straatarme landen waren ze op weg naar rijke landen, ze wilden daar werken om de familie die hun reis had betaald terug te betalen. Een bruggenhoofd in een rijk land, er was jarenlang voor gespaard, er was vee voor verkocht. Of de missie zou lukken? De grenzen van rijke landen gingen een voor een dicht, alleen illegaal konden de immigranten binnenkomen en binnenblijven. Duizenden, miljoenen mensen zwierven zo over de aardbol, Ad van Denderen had ze vijftien jaar lang gevolgd. Hij had naast ze in louche hotels geslapen, tien man op een kamer. Hij had met ze in opvangoordn geslapen, in bosjes, tussen kakkerlakken en pissebedden. En de vraag was of er een boek in zat. Je kunt me geen groter plezier doen dan me een stapel foto's in de handen drukken met de vraag of ik er een boek inzie.

Ik heb het niet zo op de zogenaamde geëngageerde fotografie, die de wereld opdeelt in slachtoffer en dader, in goed en kwaad, onderdrukker en onderdrukte. Wie zo naar de wereld kijkt, ziet een aantal dingen over het hoofd. Het kan geen toeval zijn dat de afdrucken van veel geëngageerde fotografen in zwart-wit zijn.

De foto's die Ad van Denderen me liet zien, waren zwart-wit. Maar hij was dat niet. Hij wilde de rubricering in goed en kwaad doorbreken. Blijven kijken, niet kiezen, het zwart-wit openbreken. Hij had dit onderwerp zolang op de hielen gezeten, het viel niet meer op te delen in twee categorieën.

Waarin dan wel, wat blijft er over als je je oordeel opschort? Twijfel. Dezelfde twijfel als de immigranten: moet ik gaan, moet ik blijven? De titel van het boek dat uiteindelijk uitkwam, 'Go No Go', verwijst naar wat zich afspeelt in het hoofd van de immigrant. Maar ook in het hoofd van de fotograaf.

Na 'Go No Go' hielden we contact. In 2003 liet hij me foto's zien die hij in Palestina gemaakt had. Ze waren in kleur, ze hadden geen perspectief. Het waren recht van voren gefotografeerde affiches van jonge Palestijnen die een bomgordel hadden omgedaan en zich hadden opgeblazen in Israël. De opmaak van de affiches deed denken aan Hollywood-posters van actie-films, als propagandistische bidprentjes waren ze op de muren van vluchtelingenkampen geplakt. Toen Ad van Denderen ze zag wist hij: dit maakt duidelijk wat hier aan de hand is, honderden malen meer dan de zoveelste nog mooiere foto van stenengooiende Palestijnen. Een fotograaf moet sterk in zijn schoenen staan wil hij de drang om een mooie foto te maken onderdrukken voor een beeld dat veelzeggender is.

Vanaf dan is er geen houden meer aan. In 'Occupation Soldier', zijn laatste boek over het Nederlandse leger bedient Ad van Denderen zich van alle mogelijke registers van de fotografie. Hij fotografeert thuisblijvers die in de televisiestudio een videoboodschap laten opnemen. Hij fotografeert wat hun kinderen in Afghanistan bij het fouilleren uit de zakken van de Afghanen halen. Hij fotografeert de altaartjes die ouders van omgekomen soldaten thuis inrichten, de rekrutering van jongen Afghanen voor de politie. Met perspectief, zonder perspectief. Met achtergrond, zonder achtergrond. Filmpjes van YouTube. Niets is veilig voor hem, niets ontgaat zijn oog. Zolang het zichtbaar is en betekenis kan dragen.

Misschien doet het beeld van een rots in de branding hem geen recht. Rotsen in de branding verplaatsen zich niet. Ad van Denderen wel. Hij springt van rots naar rots.

THE JUMPING ROCK

'I know what binds the two of you together', said Margalith Kleijwegt, Ad van Denderen's wife. Pressed together, the three of us were sitting on a small wooden bench, outside the house, their house. Bit of sunshine, bit of wine. It is the day after the Queen's Birthday and it is not fully coincidental that the garbage collection went on strike precisely on the Queen's Birthday. Debris in every street, except in the street where we are sitting on our bench. 'Ad always remains so calm; he is as steady as a rock at moments when you don't know what to do.'

I was not going to deny that.

'Or do you think it's different, Ad?'

There was a half-smile on Ad's lips.

We have known each other since 2000, when he asked me to have a look at a pile of photographs he had just printed. These were all small black-and-white prints, half as big as a picture postcard. Hundreds of them. The photos showed economical refugees. Born in poverty-stricken countries, they were on their way to rich countries; they wanted to work there to pay back the family who had paid for their trip. A bridgehead in a rich country; for years they had saved money, sold cattle for that purpose. Would the mission be successful? The borders of the rich countries were closing one by one; the immigrants could only get in and stay in illegally. Thousands, millions of people were wandering over the face of the earth; Ad van Denderen had followed them for fifteen years. He had slept right next to them in shady hotels, ten men in one room. He had slept with them in dingy refugee places, in the bushes, between cockroaches and wood lice. And the question was whether a book would be likely. You can do me no greater favour than by pressing a pile of photos into my hand, asking whether I think a book would be likely.

I don't really trust this so-called committed photography, which divides the world into victims and offenders, into good and evil, oppressor and oppressed. Anyone observing the world like that is overlooking something. It cannot be a coincidence that the prints of many committed photographers are in black-and-white.

The photos Ad van Denderen showed me, were black-and-white. But he was not. He wanted to break away from this classification into good or evil. Keep on looking, not choosing, renegotiate the black-and-white. He had

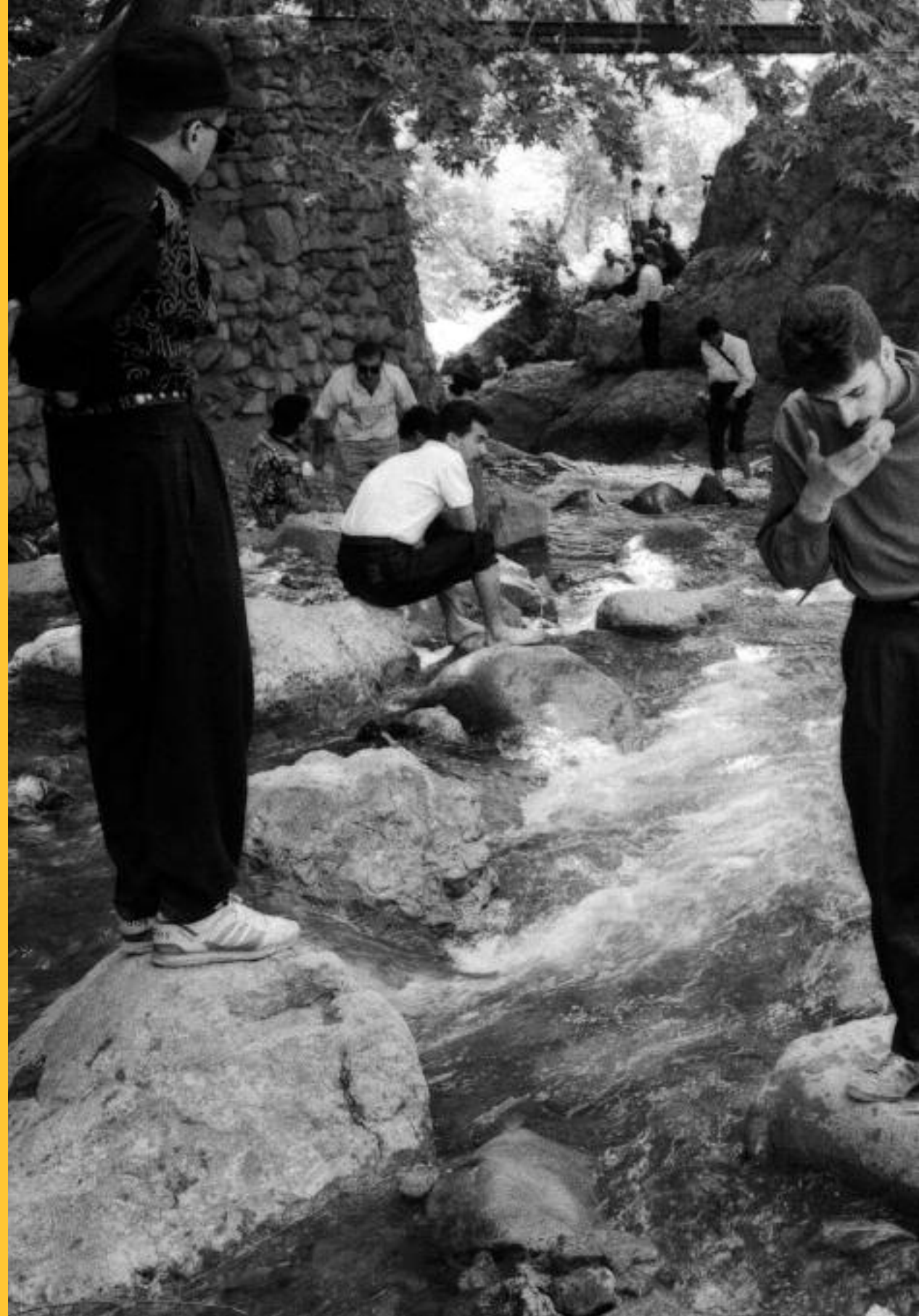
been so close on the heels of this subject for so long, it was impossible to divide it into two categories. But into what else can it be divided, what remains when you defer your opinion? Doubt. The same doubt as the immigrants have: should I stay, or should I go? The title of the book that was eventually published 'Go No Go', refers to what goes on in the heads of these immigrants. But also in the head of the photographer.

Following 'Go No Go', we kept in touch. In 2003 he showed me photographs that he had made in Palestine. They were in colour, they were not in perspective. These were posters photographed straight from the front, posters showing young Palestinians, who had put on an explosive belt and had blown themselves up in Israel. The design of the posters reminded me of Hollywood posters of action films; the posters had been mounted on the walls of fugitive camps as propagandistic mortuary cards. When Ad van Denderen saw them, he knew: this plainly shows what is happening here, a hundred times better than the umpteenth even more beautiful picture of stone-throwing Palestinians. A photographer has to be sure of himself, if he is to suppress the urge to make a beautiful picture by showing an image that is much more telling.

From then on, he could not be stopped. In his recent book about the Dutch army, 'Occupation Soldier', Ad van Denderen avails himself of all possible features of photography. He photographs those who stayed at home and have a video message recorded in a television studio. He photographs what their children in Afghanistan pull from the pockets of Afghans during a body search. He photographs the small altars that parents of killed soldiers build in their homes, the recruitment of young Afghans for the police. With perspective, without perspective. With a background, without a background. Films from YouTube. Nothing is sacred for him, nothing escapes his eye. As long as it is visible and can show purport.

Maybe the image of him being as steady as a rock does not do justice to him. Steady rocks don't move. Ad van Denderen does. He jumps from rock to rock.

Photos: Ad van Denderen

- GROZNY, CHECHEN REPUBLIC, 1992
President Doedajev with his bodyguards
- VILNIUS, LITHUANIA, 1989
Books which remained behind, belonging to deported and murdered Jews
- TEHRAN, IRAN, 1993
Evion mountains
- BENGAZI, LIBYA, 2007
- TALLINN, ESTONIA, 1989
- DEIR EL BALLAH, GAZA, 1994
Intifadah
- PUNTA PALOMA, SPAIN, 1999
- CAMAGÜEV, CUBA, 1993

Text: Hans Aarsman

Translation: Tiny Mulder

Printer: Ando bv, Den Haag

Thanks: Gemeente Den Haag

Published by: West

Edition: 2000

ISBN: 978-90-79917-07-5

West

Groenewegje 136
2515 LR Den Haag
the Netherlands
+31 (0)70 392 53 59
www.galeriewest.nl
info@galeriewest.nl

Contact: Marie-José Sondejker

